

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

בשבעה פסוקים בתורה מצינו לשון 'ברכה' כלפי הקדוש ברוך הוא:

- א. "ברוך ה' אלקי שם" (לעיל ט כו).
- ב. בפסוק שלפנינו.
- ג. "ברוך ה' אלקי אברהם" (להלן כו כז).
- ד. "ואברהם את ה' אלקי אברהם" (להלן כד כה).
- ה. "ברוך ה' אשר הציל אתכם" (שמות יח י).
- ו. "ואכלת ושבעת וברכת את ה'" (דברים ח י).
- ז. "ולגד אמר ברוך מרחיב גד" (שם לג כ).

כנגדם תקנו לנו לברך שבע ברכות בתפלת הלחש בשבתות ובמים טובים. כמו כן בשבעה פסוקים אלו יחדיו יש מאה תבות כנגד מאה ברכות שצריך אדם לברך בכל יום (מנחות מג ב).

אברהם יכול היה להשיג את הרכוש בתפלתו

"ויאמר מלך סדם אל אברהם תן לי הנפש והרכש חח לך: ויאמר אברהם אל מלך סדם הרמתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ" (יד כא-כב).

באור נפלא בלשון הפסוק אמר רבנו יהודה אריה ממודינא בהשפדו על רבי אביגדור ציוידאל מחכמי ונציה:

כשהציע מלך סדם לאברהם אבינו (לעיל פס כא): "והרכש חח לך", הטיב אברהם: וכי זקוק אני לכסף? הן לו הייתי חפץ בפסוק: "הרמתי ידי אל ה'" - בתפלה, ומיד היה הוא ממלא בקשתו, שהרי ה' הוא "קנה שמים וארץ", ובגידו לתת לי ככל שחיפץ.

מזביר יהודה [ונציה שס"ב] דף עה ב

הקדוש ברוך הוא התאנה לתפלתו של אברהם

"ושירי אשת אברהם לא ילדה לו" (טז א)

יש להבין את תוספת תבת 'לו'; הרי הסבה שלא ילדה שרה לא היתה רק מחמת אברהם, שהרי אף היא היתה עקרה (לעיל טז ל)?

פרש רבי פינחס הלוי רבה של וונגרוב:

במסכת ימות (א טו) אמרו חכמים: "מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתו של צדיקים". עוד אמרו שם: "שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע". לפי זה נמצא שעקרוותם של אברהם ושרה נגרמה מפני שהתאנה הקדוש ברוך הוא וזקא לתפלתו של אברהם, שהיה צדיק בן צדיק, כמבאר במדרש (תנחומא שמות יח) שתרע עשה תשובה, ולכן דקדקה התורה באומרה: "ושירי אשת אברהם לא ילדה לו" - מפני שהתאנה הקדוש ברוך הוא שיתפלת בעבורה.

תחלת עוראיל, פרפראות לחקמה

האם יכול הוא לכוון באמירת הקדיש בעבור נפטר נוסף? במקרה זה פסק הרב מטשיבין כי אין הדבר דומה להבטחת "בף חותמיו", שכן באמירת הקדיש אין מזכירים שמות כלל, וביחס לכונת הלב לא שמענו שיש הקפדה שלא לכוון על נפטר נוסף.

שרת' נטע שורק ארח' ח; שרת' דובב משרת' ח"ב טו

רזי אמונים

מרמזי אמן
בפרשה

להקדים 'אמן' לברכה

"והעי מקדם" (ב ח)

"והעי" בגימטריה 'אמן', רמזה התורה כי 'אמן' הנה "מקדם" כלומר, חשוכה מן הברכה, שהרי "גדול העונה אמן יותר מן המברך" (ברכות נג ב). עוד רמזה התורה בכה, כי לפני שמברך צריך האדם לדאג ל'אמן', בכה שיברך בפני אחרים. וזאת לפי שיענית אמן משלימה את הברכה.

תחיל מים ערך אמן

ברכה - מעמק הלב

"והיה ברכה" (ב ב)

"והיה ברכה" - לשון צווי, שצוהו שכל מקום שילך שילמד בני אדם להפיר בוראם ולברכו. וכן עשה - בדכתיב לקמיה (פס' ח): "ויקרא בשם ה'" (דעת זמנים מבטלי התוספות).

הוסיף ופרש רבי שמעון בצלאל גימון, בעל 'לקויט הרועים':

לכה נצטוה אברהם מפי הגבורה בלשון: 'והיה ברכה', לאמור: בשעה שאתה מברך, ברה בכונה כף שתהיה נתון לך במלות הברכה, כדי שמפיה ילמדו בני דורך כיצד ראוי לברך. ומשעם זה אף הפסוק: "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שאל מעמך" (דברים יב) שמפניו דרשו חכמים (מנחות מג ב) את חובת אמירת מאה ברכות ביום, נאמר בלשון 'מעמך' ולא 'מפיה'; ללמדך שהברכה צריכה להאמר מעמך פנימיותו של המברך.

כה רבה היא חשיבות הענין, עד שבקש על כף דוד המלך בתהלים (קט"ו ב): "ברוך אתה ה' לפודני חקיך" - למדני כיצד לומר 'ברוך אתה ה', על 'לחם חקי' - מזוני, בכונה ומעמק הלב.

פנינים קרים החדש תרימה

שבע ברכות בשבת על שום מה?

"וברוך א-ל עליון אשר מגן צריך בידך" (ד י)

כתב רבנו יעקב בעל הטורים (לעיל פס' ט):

תפלת הדרך לשלוחי מצוה

"ואעשר לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה" (ב ב)

"לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה, וממעטת את המזון, וממעטת את השם, לכה הזקן לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל המזון, ועל השם" (רש"י, ע"פ ב"ר לט יא).

על פי דברי המדרש באר רבי משה בצלאל לוריא אב"ד סיני את הטעם שתקנו קדמונינו לבקש בתפלת הדרך שלוש בקשות כנגד אותם שלושה דברים שגורמת הדרך:

"ותשלח ברכה במעשי ידינו" - כנגד מעוט המזון, "ותתנו לחו" - כנגד פריה ורביה, [כפי שדרשו חכמים (במ"ד יא א): "ויהי חןך" (במדבר ו כה) - יחן אותך בבנים], "... וליחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו" - כנגד מעוט השם.

בכה נוכל אף להבין מפני מה אף שלוחי מצוה זקוקים להתפלל תפלת הדרך, אף שאמרו חכמים (פסחים ח א): "שלוחי מצוה אינן נוזקין"? שכן כאמור, תפלה זו אינה מצילה רק מסכנת הדרך, אלא אף משלשת הדברים שהיא ממעטת, ודברים אלו אינם נחשבים הזק שתגן המצוה מפניהם.

מעשה בצלאל על הרקאני סי"ח לח

אמירת 'א-ל מלא רחמים' בעבור כמה נפטרים יחד

"ואעשר לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה" (ב ב)

"ואעשר לגוי גדול" - זהו שאומרים 'אלקי אברהם, ואברכה' - זהו שאומרים 'אלקי יצחק', ואגדלה שמך' - זהו שאומרים 'אלקי יעקב'. יכול יהו חותמין בכלן? תלמוד לומר 'והיה ברכה' - בף חותמין, ואין חותמין בכלן" (פסחים ק"ז א).

מנהג רווח היה בתפוצות ישראל, לומר בבית הכנסת את תפלת 'א-ל מלא רחמים' לעלוי נשמתם של נפטרים שהותירו מירשתם סכום נכבד למען צרכי הצבור. מעשה היה ובאחת הערות הצטרפו במשך השנים נפטרים רבים. כיון שהיה קשה לטרוח ליחד תפלה לכל נפטר בפני עצמו, בקשו הם לתקן שכל הנפטרים יזכרו בתפלה אחת בזה אחר זה.

כשהובאה השאלה בפני רבי שרגא צבי טונבוים רבה של מעזאשטאט, ובעל 'נטע שורק', פסק שלא לשנות מהמנהג. הוא סמך דבריו על דברי הגמרא האמורים, שבהם הבטח לאברהם: "בף חותמיו", שמהם נראה שקיימת חשיבות מיוחדת להזכרת כל שם בפני עצמו. וכיון שעל דעת כן תרמו הנפטרים את הונם לצבור, אין רשות לגבאים לגרע מחלקם.

מקרה דומה, אף שונה, הובא לפני הרב מטשיבין, על אודות אדם שגשפר לומר קדיש בעבור נפטר;

בכל יום צריך כל אדם לעשות 'צדקה', דהיינו לומר: 'צ' אמונים, 'ד' קדשות, 'ק' ברכות, 'ה' חמשי תורה, ובזכות 'צדקה' זו מרתם הקדוש ברוך הוא על בריותיו.

יהודי יקר,

הצטרף אף אתה לרבות אלפי ישראל המברכים ברכות השחר בחברותא. כך תוכל לצבר מידי יום תשעים אמונים ותזכה להפקד בדבר ישועה ורחמים כהבטחת הזתר הק'.

והאמו בה'

ויחשבה לו

צדקה

ברכות השחר: בקול, בכונה, בחברותא.

ברכת 'אשר יצר'

רופא כל בשר

- א -

שחנן ה' את האדם שבה העלה אותו על כל בעלי החיים.

בספר 'שלמי צבור' למהר"ם אלגזי (פגנת הברכות, אשר יצר) הביא בשם דרשות מקרימי"ט שפרש, כי בשונה מרופא בשר ודם שאינו יכול לרפא מבלי שילמד את חכמת הרפואה, בגוף עצמו טמונה חכמה טבעית, שמבלי שילמדוהו לעשות זאת הוא מרחיק מעליו את הפיזיקים וקורב אליו את המועילים לו.

עוד כתב שם מהר"ם אלגזי, כי אפשר שיעל כן פתחו לברך על כך וזקא בשעה שלמד האדם חכמת מביית הפסא. כי אלמלא כן היה האדם מתאגף בחכמתו ובהיותו נעלה מכל הברואים, ועלול היה להגיע חזילה לכפירה, אולם בצאתו מביית הפסא מבין הוא את טפלותו, וזו אין חשש שיגיע ליד אגוה (והאח רש"י ותרומם ונתנו; ויחזאל כח י.י. ששל כן נברא האדם באופן שיצטרך להקביו בכל שעה, כדי שיצרך בשפלותו ולא ימרו בבוראו).

המזונות קדמו לבריאת אדם

ג. בתוספות (ברכות ס ב ד"ה אשר) פירשו כי החכמה הגדולה בבריאת האדם הנה בשכן שהתקנו לו מזונותיו טרם נברא, שכן האדם נברא ביום הששי אמר בריאת כל הנבראים שנועדו כדי לשמשו. והוסיפו המפרשים כי יכולה להעיד על כך אגדת שמיד כשהתינוק נולד הוא מוצא איתו מזונו (ראה ג"ח ברכות יא).

גדול החסידות הוסיפו ופרשו בזה, כי במנגבו העולם חכמת הרופא נקדמת ביכולתו למצא מזון לכל חלי, אך גם הרופא החכם ביותר אינו יכול ליצר תרופה לחלי שטרם נמצא בעולם. אולם הקדושה ברוך הוא צפה והביט עוד טרם כל הדרות, והכין עוד לפני יצירת האדם תרופה לכל חלי ולכל חסרון שיתחדש עליו בכל זמן. וזוהי החכמה היתירה שעליה אנו מודים (עבודת ישראל שמות פר זכור).

עוד פרש האדמו"ר רבי יחזקאל מקזמיר כי החכמה בהקדמת המזונות הנה בכך שאלמלא עשה כן היה הקדושה ברוך הוא דן כל אדם לפי מעשיו באותה שעה: אם מוגיעים לו מזונות או שוא איתו, ומי יכול היה לצאת זכאי בדין. אך אחר שברחמינו כבר הקדים ונברא את המזונות, הרי הוא מספק לברואיו את מזונותיהם ללא קשר למעשים, בבחינת "זה הנהה וזה לא חסר" (דברי ישראל מצד).

בריאת הגוף בחכמת התורה

ד. יש מהמפרשים שנקטו כי 'בחכמה' רומז לחכמת התורה שבה נברא האדם, וזאת על פי דברי המדרש (תנחומי שמיני ח) כי ברכה זו נתנה בהוואה על תר"ג מצוות שנתנו לנו כנגד תר"ח איברים. וס"ה גידים - כל מצוה כנגד אבר אחד. ורמז לדבר מן שמתבאר 'חכמה' מלוואה "ח"ת, פ"ח, מ"ם, ה"ן היא בגימטריה תר"ג (רזא זמאיר) על פשע רזא, פרז בראשית ה' ג. שפת אמר' סוף תר"ב).

ירשה שנסלחה משמים

הספור המיוחד שלפנינו משלב בתוכו תפלה, בטחון בה' וישרות בלתי מצויה. הספור ארע בשנים האחרונות בביתו של אחד מראשי הישיבות המפורסמות אשר נפטרו לאחרונה במיטב שנותיו, וספר מפי בני המשפחה במהלך ימי הישיבה.

פה זקוק לקה, שלח לו במפתיע סכום נכבד שפשה את עלות הדירה ואף הותיר בידיו סכום נכבד ביותר.

אלא ששעות ספורות לאחר מכן חל מהפך מפתיע. שוב צלצל הטלפון בביתו של ראש הישיבה, ומעבר לקול נשמע קולו הרשמי של עורך הדין: "ברצוני לעדכנך כי זה עתה הופיעה במשרדי אחיזת המזונות, אשר החליטה לערער על צו הירישה בטענה כי הוצאת את הצואה מידי במרמה ובזלזול חלקלקות, תוך הפעלת לחץ נפשי וכיו"ו.

מעבר לשון השתרה שתיקה של הלקם. מיתר היה לומר כי לדברים לא היה כל שחר, וכמו קרא את מחשבותיו, המשיך עורך הדין: "הבהרתי לאחיינית כי אין כל ממש בדבריה, הלא בפני חכם המנוח על הצואה. כמו כן הוספתי שבאפשרותי להעיד בכל בית משפט שאדע, כי דבר הירישה נפל עליך כרעם ביום בהיר. ונכר היה שלא צפית לו. אלא שהיא תועקשת כרגיל להקפיד את צו הירישה, ונראה כי לא יהיה מנוס מלהמתין לצו מתדש מביית המשפט."

"ומכל מקום, הרגיע עורך הדין את ראש הישיבה, תיכון שהתהייה יסח זמן רב. למרות זאת ברור לי שפושט כי לבסוף בית המשפט לא יקבל את טענת האחיינית, וכי יורה להותיר את צו הירישה על כנו."

דבריו הנחרצים של עורך הדין הניחו במעט את דעתו של ראש הישיבה, אלא שדקה קצרה לאחר שהסתימה השיחה, החלו לקנן בלבו חששות אחרים, מהסוג שעורך הדין לא היה מסוגל להביא...

לגד עניו חלפו גיויות שונות בהלכות קנינים. מן הסוגיות עלה בלבו החשש, כי כיון שכמסתבר, קרובו של ראש הישיבה שומר תורה ומצוות לא חתם על הצואה 'במקו' כדאי, לפיכך אין לצוואה תקף הלכתי, ועל הירישה לעבר אפוא ליד האחיינית, שדגת קרבתה למנוח היתה גבוהה בהרבה משלו.

את הימים הבאים העביר ראש הישיבה בעיון מעמיק בספרי הלכה ושו"ת, כאשר אחר היינו למסקנה כי אמנם לדעת רב הפוסקים אין כל חשש בצואה, אולם לדעת הגר"ש אלישיב, שאותו החשיב למורו ורבו, יש חשש בדבר.

ראש הישיבה שקע בהרהורים, ובסופם החליט באמץ ובבטחון שלא להקבע פתחו הפסיק. זה הוא מעגן להלכה אף לחשש קל של גזל, ולבו בטוח בה' כי ימצא לו את הפסק הנדרש לו בדרכים פשרות יותר.

בטרם יפוג תקפה של ההחלטה, מהר להתקשר לעורך הדין כדי להודיע לו כי בשל חששות הלכתיים הוא מותר על חלקו בירושה.

אלא שלא הספיק הוא לפצות את פיו, וכבר נשמע מעבר לשון קולו הצוהיל של עורך הדין:

"כבוד הרב, אינך צריך לדאג, והענינים סדרו. אמש נפגשתי מדעתי עם האחיינית, הבהרתי לה שוב, תוך שאני מנגה את דברי המסקנים ובפסקי דין תקדמיים, כי לצוואה אין כל ספק והתקבלה היא שמינה והשתכנה, ולבסוף החליטה להגיע עקף לפשרה.

בפניו עומדת עתה שמי אפשרות: או להסכים לפשרה, או להמתין עד שבית המשפט יאמר את דברו, וכאמור, הדבר יכול להמשך זמן רב."

כפצוי, בחר ראש הישיבה בדרך הפשרה. הוא נפגש עם האחיינית והציע לה להחליט בעצמה על גובה הסכום שאותו היא מבקשת כפצוי על הסרת התביעה.

האשה הרמה לרגע, ולאחר מכן שטחה בהסוס את הצעתה: "אם תסכים, אטל לעצמי עשרים אחוז, ושמונים אחוז יתרו בידך". מבחינתה היתה זו הצעה לרשם התמסרות גרידא. בטוחה היתה שהרב יתקשר או ידעש אחוים גבוהים יותר, אך מה רבה היתה הפתעתה כאשר ראש הישיבה הסכים מיד להצעתה.

הפעם היה זה בגדר מתנה, ולא בגדר ירושה. ההסכם נחתם במשרדו של עורך הדין והספד, שהיה בו לכסות ברוחו, את חלקו של ראש הישיבה בדירה. מעבר מיד לחשבונו הבנק של ראש הישיבה, ומשם לחזור החובות שציע עתה נלקחו לשם רכישת הדירה המבוקשת לאג הדירה.

אף אנו יכינו בעקבות הירישה לספור נוסף שיש בו כדי להמחיש את כחה הפיננסי של תפלה הבוקעת ממעמקי הלב. תפלה שכתבה ללפלל נסים גלויים ולשדד את כל מערכות הטבע.

נשמע מפי בני המשפחה

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו.